

Utószó

Az 1920-tól Brazíliában, majd 1923-tól az USA-ban élő Finta Sándor 1930-ban, mint a legidősebb Finta fiú, a maga és két szobrász fivére nevében felajánlotta művészi munkáikat szülővárosuknak, hogy abból ott, egy nevükkel jelzett múzeumot létesítsenek. Elképzelése csak 1958-ban bekövetkezett halála után valósulhatott meg. A több évig Párizsban dolgozó öccse, Finta Gergely alkotásainak jelentős része akkor már Túrkevéen volt, de az 1936-ban beindulni látszó múzeumalapítási kísérletet a város kritikus pénzügyi helyzete megghiúsította. Barátok kezén megőrzött szobrait, halálát követően átadták a múzeumnak, Finta Sándor hagyatékát azonban csak 1962-ben tudta hazaszállíttatni Los Angelesből a magyar állam tetemes költséggel. Műveiből még ugyanabban az esztendőben a túrkevei múzeumban megnyílt Finta Sándor hagyatéki tárlata. A két elhalt szobrászművész szülővárosára testált anyagának állandó bemutatására megépült kiállítócsarnokban 1967. április 23-án adták át a Finta állandó kiállítást, s ugyanakkor történt meg a névadás is, melytől kezdve a város múzeuma Finta Múzeum néven szerepel.

Annak ellenére, hogy a Finta gyűjtemény az ország első szobormúzeuma volt, s a közel tíz esztendő kutatásai, illetve az azokból született kisebb-nagyobb publikációk lehetővé tették volna egy tisztességes monográfia megjelentetését, ez mindmáig nem történt meg. Holott az első esztendők intenzív feltáró munkája során több újságcikk, előadás még egy

Finta testvérekről szóló rádiójáték is készült az előkerülő dokumentumok alapján.

A nyomdai úton megjelentetett kötetek mellett a Damjanich János Múzeum egyben a Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága xerox-rotagépén előállított kiadványokat már készülésük idején sem igazán szánták a nyilvánosságnak. Terjesztésüket minimális példányszámuk mellett minősíthetetlen technikai megoldásuk is akadályozta. Sajnos az egyetlen, bizonyos mértékig a teljes anyagot átfogó tanulmány is ebbe a kategóriába tartozik. S bár az előszó azt ígéri, hogy „A dokumentumok közül azokat, amelyeket xerox eljárással közölni tudtunk, a szöveg között adjuk közre, amelyek csak fotó eljárással voltak másolhatók, azokat hátul a fénykép- mellékletek között közöljük” – a fotómelléklet elmaradt. Mint ahogy a jelzett 400 példányból is csupán 50-et készített el a múzeum sokszorosítóműhelye. A festékhiányos nyomás miatt alig olvasható, a szürkés foltjaikban kivehetetlen rajzok, fotók miatt élvezhetetlen, a gyenge ragasztás miatt szinte azonnal lapjaira hullott kiadvány ma már szinte negatív házi-nyomdatechnikai unikum.

Jómagam 1967-ben végeztem tanulmányaimat az Eötvös Lóránd Tudományegyetem művészettörténet szakán, s kerültem segédmuzeológusként a szolnoki Damjanich János Múzeum állományába. A kulturális tárcától státuszommal egyidejűen kaptam azt a feladatot, hogy Finta Sándor Amerikából hazaszállított, s az abból Finta Gergelyével közösen berendezett Finta Múzeum anyagát feldolgozzam. A kiállított szobrok mellett több láda dokumentum várt regisztrálásra, értékelésre. A hatalmas, akkor szinte átláthatatlan mennyiségű újság, könyv, fotó, nyomtatott és kézírásos papír, igazolványok, hivatalos iratok és másolatok, pályázatok, kitüntetések garmada már az első válogatáson átesett. Dr. Györffy Lajos, a múzeum igazgatója az első szűrést már elvégezte, nekiláhattunk tehát mindenekelőtt a fajtánként szelektált rendszerezésnek. Az óriási tudásanyaggal rendelkező, nagy műveltségű, kitűnő humorú, múzeumigazgatóban apai baráttra leltem. Aki mindvégig – ha említhetem így a legnagyobb tisztelettel – társam, korrektorom és támogatóm volt ebben a több

évig tartó sziszifuszi munkában. Rövid, Nemzeti Galériában telt egyéves múzeumi gyakorlat után nekem ez az első munkám volt, neki még a tapasztalatlanságommal is számolnia kellett. Botlásaimat sohasem bántón, mindig szeretetteljes figyelemmel javítgatta, kivételes szellemiségével telgelgetve az érdemi kutatás, egy ilyen több életművet is érintő anyag megközelítésének, rendezésének, értékelésének lehetőségei felé. Nyugodtan mondhatom felelős muzeológusi gondolkodásomat neki köszönhettem. De nemcsak az én mentorom volt, azokban az években szinte Túrkeve egész ifjúságát a múzeumába vonzotta.

A Finta szobrásztestvérek életét és munkásságát feldolgozó eredeti kézirat a hatvanas évek végétől formálódott az 1973-as xerox „megjelentéséig”. A kutatás idején a szobrok mellett az USA-ból hazaszállított könyv-, újság-, fotó-, iratanyag áttekintése, szortírozása folyt elsősorban dr. Györfly Lajos múzeumigazgató és jómagam folyamatos munkájával. Az én muzeológusi feladatom elsősorban a kiállított műtárgyak adatolására, leíró kartonozására korlátozódott, a dokumentumok leltározása akkor még nem kezdődött el. Ezért hiányzik a kiadvány szöveges vagy xeroxozott dokumentumainál a múzeumi hivatkozási szám. Az eltelt évtizedek alatt mind a múzeum vezetése, épülete, állománya, a hagyaték szobor, illetve egyéb részének elhelyezése többször átrendeződött. A fiatalabb Finta Gergely, negyven évvel ezelőtt még fellelhető és múzeumba szállított túrkevei hagyatéki maradványa, az akkor még élő Finta Sámuel később bekerült szobrai, de a Finták életéhez valamilyen módon kapcsolódó, akkor még élő emberek emlékezete, hozzám írott levelei, nem utolsósorban dr. Györfly Lajos visszaemlékezései, a Finta szobrászok még a harmincas években szervezett múzeuma körül alakult kapcsolatai jelentősen hozzájárultak a kézirat teljességéhez. Ma már közülük senki nem él, kivéve talán néhány akkor még fiatalabb kutatót, akit közlésre ösztönzött a Finták regényes élete.

A kézirat újrainírása ma már lehetetlen. Viszont a szobrásztestvérek munkássága, különleges életútja, a több mint négy évtizede álló szobor-múzeum anyaga mindenképpen nagyobb publicitást igényel. Ezért dön-

tött a megjelentetést szervező és bonyolító múzeumigazgató, Kapás János Zsolt, hogy a valamikori kiadvány reprint utánnyomását egy bősséges jegyzetanyaggal, később megjelent dokumentumokkal, fotókkal bővítve kezdeményezi. Így az akkori kutatási eredmények és az „ismeretterjesztő kiadvány” szerkesztési-megjelenési követelményeinek megfelelő, a múzeum xerox sokszorosítóműhelyének lehetőségeivel készült kötet szövege eredetiben kerül az olvasóhoz. Az akkori szerkesztők kívánsága szerint a szövegbe épített hivatkozásokkal.

Az eredeti szövegben csupán néhány változtatást tettünk. Ahol a kézirat csak utalt a teljes terjedelmében melléklet xerox másolatra, a szöveget rövid tartalmi ismertetéssel egészítettük ki. A szöveget a kezelhetőség érdekében alcímekkel tagoltuk és tartalomjegyzékkel láttuk el. A későbbi publikációkra, szükséges értelmezésre lábjegyzetekkel hivatkoztunk.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy a Finta művésztestvérek élete és munkássága eredetileg dokumentum kötetnek készült. Sem a közölt sajtótermékek, elismerések, kitüntetések, sem a művészek irodalmi, képzőművészeti alkotásainak kritikai elemzése nem volt célunk. A kiadványt az életutak és életművek dokumentumainak, az alkotások fotóinak közlésére szántuk. Azzal a távolabbi céllal, hogy a hiányzó kritikai elemzéseket egy következő kötet pótolja majd.

Az eredeti kézirat összeállításánál a tények közlésére, tisztázására törekedtünk. Finta Sándor korosodván, egyre több téves adatot közölt magáról a médiákban, írásos és elhangzott interjúiban, leveleiben egyaránt. És itt nem csak a szobrásszá lett „6 bojtárfiú” későbbiekben már valósággá avanzsált legendájáról van szó. Ne felejtjük, Finta Sándornak raboskodása esztendeivel is valahogy el kellett számolnia. Ezért jelennek meg a kivándorlását követő években azok az információk, miszerint Rodin műhelyében töltötte ezt a jó évtizedes időt. Ennek érdekében nem csak Gergely öccse leveleit, küldeményeit használta fel, de hazaszármaztatott fotóalbumában olyan Gergely-szobrokat is sajátjaként tüntetett fel, amelyekben még a párizsi fényképész pecsétje is rajta volt. A mindinkább is-

mertté váló Finta Sándort egyre többen keresték fel Amerikába látogató hazánkfiainak, akik hazatérve az ő kozmetikázott történeteit mondták el a médiának. Így itthon is terjedt a bojtárgyerek Rodin mellett töltött éveinek mítosza. Az Amerikából szobraival hazaküldött ládákban azonban szinte minden személyes dokumentuma megtalálható. A korai váradi idősakra vonatkozó iskolai bizonyítványoktól a személyes okmányokig, útlevelekig minden olyan hivatalos irat, amelyek alapján a tények időpontokkal és adatokkal igazolhatók. Mellettük a fogházból írott, különböző utakon hazakerült levelek, az ott készült munkáiról készült felvételek, újságcikkek, amelyeket csak kiegészítettek a későbbi személyes beszélgetések Sámuel testvérével, a fogházigazgató fiával, családtagjaival.

Finta Sándor a fegyházban lett szobrásszá, sőt a korabeli nagyváradi újságok írásai alapján – híressé is. Igazi „self-made man”, aki szinte a semmiből indulva lesz valamivé. A művészetek terén igazi östehetség volt. Erről és végtelen akarataról, kitartásáról, szorgalmáról tanúskodik egész élete. Hazai indulásán az az Uhlyarik Albin fogházigazgató lendített, aki ráérezve különleges képességeire, azok kibontakozásához minden eszközt, lehetőséget biztosított. Szabadulása után az első világháború politikai történései személye számára olyan nagyobb megbízásokat, budapesti műtermet garantáltak, amelyekkel kipróbálhatta magát, s amelyek művészi szempontból előkészítették azt a fantasztikus sikert, amellyel Brazíliában a Világkiállítás egyik vezető szobrása lett. Találkozása és második házassága Kántor Kata iparművésszel pedig egy életre szóló művésztársat, mindenben segítő barátot jelentett számára, akivel New York-i és Los Angeles-i pályafutása egy példa nélküli karriertörténet.

Egészen más személyiség volt Gergely öccse, alias Zádory Oszkár. Bátyja óriási energiájából, önmagába vetett hitéből, határokat nem ismerő aktivitásából benne szinte semmi nem volt. Ő „csak” művész akart lenni. Körülrakta magát dédelgetett márványaival, bronzáival, amelyekről soha meg nem vált. Nem értett a publicitáshoz, az üzlethez, a hírvetéshez. És önmaga adminisztrálásához sem. Amit magáról Finta Sándor

kínált, küldött, bőséggel adagolt, azt Gergely esetében fel kellett kutatni. Életrajzi vonatkozásait, szobrait egyaránt.

Az állandó kiállítás 1967-es megnyitásakor a kulturális minisztérium szabályrendszere szerint csak a már elhalt művészek szobrai kerülhettek a múzeumba. Az 1979. augusztus 8-án Túrkevén elhunyt Finta Sámuel anyaga 1990-ban került be a gyűjteménybe, és a kiállítás anyagába. Így a kézirat reprint kiadásában sem szerepel csak annyiban, amennyiben két bátyjának művészetéhez kapcsolódik tevékenysége. Az ő munkássága az éveken át művelt sziluett vágásaiból összeállított kötetének a jövőben tervezett kiadásában kerül majd ismertetése.

A szerző